

davamlılığını təmin edə bilər.

Ədəbiyyat:

1. Əliyev, H. və İsmayılova, R. (2022). Azərbaycanca Davamlı Kənd Təsərrüfatı və İqtisadi İnkişaf. Bakı: Azərbaycan Universiteti Nəşriyyatı.
2. Həsənov, F. və Qurbanov, E. (2021). İqlim Dəyişikliyi və Onun Azərbaycanda Kənd Təsərrüfatı Məhsuldarlığına Təsiri. *Journal of Environmental Management and Agriculture*, 18(3), 245-261.
3. İbrahimov, Z., & Məmmədov, T. (2023). Kənd Təsərrüfatında İnnovasiyalar: Azərbaycanın İqtisadi Çiçəklənməsinə Yol. Bakı: Nurlan nəşriyyatı.
4. Cəfərova, O. və Rəsulzadə, S. (2020). Azərbaycanda kənd təsərrüfatı siyasəti və kəndlərin inkişafı

“YAŞIL İQTISADİYYAT ”IN FORMALAŞMASINA BÖYÜK TÖHFƏ VERƏCƏK YAŞIL ENERJİ HƏDƏFİ

*Mahmudov Rauf, Bİ21.1 qrup tələbəsi
Elmi rəhbər: Nəsimova Arifə
Mingəçevir Dövlət Universiteti*

Azərbaycan Respublikası işğaldan azad olunan ərazilərimizi “yaşıl enerji” zonasına çevirməyi hədəfləyir və bu istiqamətdə konkret addımlar atılmaqdadır. Bildiyimiz kimi, "yaşıl enerji" zonası ifadəsi təkcə bərpaolunan enerji mənbələrindən enerji istehsal edən yerlər barədə işlədilmir. Bu ifadənin əhatə dairəsi genişdir və özündə həm də ekoloji təmiz nəqliyyat vasitələrinin təşviqi, “yaşıl məşğulluq”un təmini, resurslardan səmərəli istifadə kimi çoxşaxəli məsələləri birləşdirir. Onun üçün də işğaldan azad olunan ərazilərimizin “yaşıl enerji” zonasına çevrilməsi üçün kompleks tədbirlər görülür, “smartcity” (“ağıllı şəhər”), “smart-village” (“ağıllı kənd”) konsepsiyası əsasında kəndlərin və şəhərlərin inşasına başlanılır, ərazidə yaradılacaq sənaye müəssisələrinin “yaşıl iqtisadiyyat”a töhfə verməsinə xüsusi diqqət yetirilir, günəş və külək enerjisindən istifadə imkanları araşdırılır və s.

Qeyd edək ki, azad olunmuş ərazilərin təsdiqlənmiş potensialını 7200 meqavat günəş və 2000 meqavat külək enerjisi təşkil edir. Hesablamalara görə, günəş və külək enerji növlərinin istehsalı azad olunmuş Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru “yaşıl enerji” zonasına çevirəcəkdir. Prezident İlham Əliyevin 2021-ci il 28 noyabr tarixində Türkmənistanın paytaxtı Aşqabad şəhərində keçirilən İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İƏT) XV Zirvə Toplantısındakı çıxışından 181 təxminən 9-10 min meqavata çata bilər. Xüsusən də günəş enerjisi potensialı Füzuli, Cəbrayıl, Zəngilan və Qubadlıda, külək enerjisi potensialı isə Laçın və Kəlbəcərin dağlıq ərazilərində müşahidə olunur. Regionun Tərtərçay, Bazarçay, Həkəriçay kimi əsas çayları və digər kiçik çayları böyük hidroenerji potensialına malikdir. Həmçinin ilkin təhlillərə əsasən, Kəlbəcərdə 3093 m³ /gün, Şuşada isə 412 m³ /gün termal su ehtiyatlarının mövcud olması ehtimal edilir.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə kifayət qədər alternativ enerji mənbələrinin

mövcudluğunu nəzərə alaraq oranın “yaşıl enerji” zonasına çevrilməsinin hədəflənməsi vaxtında verilən doğru qərardır. Şübhəsiz ki, qarşıdakı müddətdə işğaldan azad olunmuş ərazilərin “yaşıl enerji” zonasına çevrilməsi üçün dövlət büdcəsindən ayrılan vəsaitlə yanaşı, yerli şirkətlərin rolunun artırılması, o cümlədən xarici investorların bu işlərə cəlb edilməsi də vacibdir. Məhz BP şirkətinin vəsaitinin prosesdə yer alması digər xarici investorlar üçün də stimula ola bilər. Qeyd edək ki, enerji amili işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və inkişafında həlledici rol oynayır. Onun üçün də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Ermənistan Respublikası Baş nazirinin və Rusiya Federasiyası Prezidentinin 2020-ci il noyabrın 10-da imzaladıqları bəyanatda nəzərdə tutulmuş müddələrin icrasından irəli gələn, habelə Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində sosial-iqtisadi, humanitar, təşkilati və digər təxirəsalınmaz məsələlərin həlli, eləcə də bu sahədə fəaliyyətin əlaqələndirilməsi məqsədilə 2020-ci il 24 noyabr tarixində yaradılan Əlaqələndirmə Qərargahı və onun nəzdindəki İdarələrarası Mərkəzin işçi qruplarından biri məhz enerji təminatı məsələləri üzrə fəaliyyət göstərməkdədir. 2021-ci ildə azad edilmiş ərazilərdə 20 meqavat gücündə 4 su elektrik stansiyası inşa edilmişdir. Bunlar 8 MVt gücə malik "Güləbird", ümumi gücü 7,8 MVt olan "Suqovuşan-1" və "Suqovuşan-2" kiçik su elektrik stansiyaları və Kəlbəcər rayonunun ərazisində Lev çayı üzərində 4,4 MVt gücündə “Kəlbəcər-1” Kiçik Su Elektrik Stansiyasıdır. Hazırda azad edilmiş ərazilərdə ümumi gücü 140 MVt-a qədər olan və dağıdılan 33 KSES-in bərpası istiqamətində də iş aparılır.

2022-ci ildə gücü 27 meqavata bərabər olan daha beş stansiya “Azərenerji” tərəfindən bərpa edilib. Nəzərə alsaq ki, azad edilmiş bütün bölgələr bu gün Azərbaycanın digər bölgələri ilə elektrik xətləri ilə birləşdirilib, ona görə orada istehsal olunacaq enerji ümumi sistemə daxil ediləcək. Həmçinin Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2022-ci il 21 iyun tarixli 357s nömrəli Sərəncamı ilə "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərində 2022-2026-cı illərdə “yaşıl enerji” zonasının yaradılması üzrə tədbirlər planı” təsdiq edilmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə yaşıl texnologiyaların və enerji səmərəliliyi tələblərinin tətbiqi ilə bağlı aidiyyəti dövlət orqanlarının (qurumlarının) iştirakı ilə əlaqələndirmə və monitorinq üzrə müvafiq işçi qrupu yaradılmışdır. "Yaşıl enerji" zonasının yaradılmasına töhfə verəcək digər bir layihə isə Kəlbəcər və Laçın rayonlarında külək elektrik stansiyalarının tikilməsi ilə bağlıdır. Artıq bu layihə ilə xarici şirkətlər maraqlanırlar. İlkin hesablamalar göstərir ki, qeyd edilən ərazidə 100 MVt-dək gücdə külək elektrik stansiyasının tikilməsi perspektivlidir. Həmçinin "Xudafərin", "Qız Qalası" hidroqovşaqları və su elektrik stansiyaları layihələrinin icrası da uğurla davam edir. Ümumi qoyuluş gücü 200 MVt olan "Xudafərin" və 80 MVt gücündə "Qız Qalası" su elektrik stansiyalarının inşasının 2024-cü ilədək tamamlanması planlaşdırılır. Bu layihələrin reallaşması Azərbaycana illik 358 milyon kVt/st elektrik enerjisi istehsalına imkan yaradacaqdır.

Qeyd edək ki, 2022-ci ildə “yaşıl enerji” strategiyasına uyğun olaraq Kəlbəcər rayonunun ərazisində ümumi gücü 27 meqavat olan 5 kiçik su elektrik stansiyası tikilir. “Azərenerji” ASC-nin hesablamaları göstərir ki, Kəlbəcərdə yeni tikilən elektrik stansiyalarında il ərzində ümumilikdə 100 milyon kilovat/saata yaxın ekoloji cəhətdən təmiz enerji istehsal olunacaq. Bu isə 50 milyon kubmetr təbii qaza qənaət

edilməsi deməkdir. Yekun olaraq qeyd edək ki, Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad olunmuş ərazilərinin “yaşıl enerji” zonasına çevrilmək potensialı var və bu, ölkəmizdə “yaşıl iqtisadiyyat” ın formalaşmasına böyük töhfə verəcəkdir. Nəzərə alaq ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə mövcud olan bütün infrastruktur düşmən tərəfindən dağıdılmışdır. Hazırda həmin ərazilərdə infrastrukturun bərpası da “yaşıl iqtisadiyyat” prinsiplərinə əsasın həyata keçirilir, yeni salınan şəhər və kəndlərdə, sənaye zonalarında ekoloji normaların gözlənilməsi prioritetdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə “netto sıfır emissiya” zonasının yaradılmasının rəsmən bəyan edilməsi də bunun göstəricisidir. Qənaətimizcə, qarşıdakı illərdə işğaldan azad olunmuş ərazilərimiz “yaşıl iqtisadiyyat” prinsipləri ilə inkişaf edən dünyanın nümunəvi məkanlarından biri olacaqdır.

Ədəbiyyat:

1. Qasımlı, V.Ə. İqtisadi artım. Bakı: 2021, 250 s. 25.
2. Qasımlı, V.Ə. Yaşıl inkişaf: enerji səmərəliliyi və alternativ mənbələr. / V.Qasımlı, Z.Vəliyev, M.Hümbətov, Ş.Hacıyev, G.Nəsibova. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Strateji Araşdırmalar Mərkəzi. Bakı: 2014, 144 s.

ÖLKƏDƏ QEYRİ-NEFT SEKTORUNUN İXRAC POTENSİALININ GENİŞLƏNDİRİLMƏSİ VƏ İNKİŞAF İSTİQAMƏTLƏRİ

Mirzəyeva Vüsalə

Elmi rəhbər: Bayramov Şahin, i.f.d.,dos.

Mingəçevir Dövlət Universiteti

Azərbaycan Respublikasında qeyri-neft sektorunun ixrac potensialının genişləndirilməsi və inkişaf etdirilməsi ölkəmizin qarşısında dayanan əsas vəzifələrdən biridir. Tezis qeyri-neft sektorunda ixrac potensialının inkişafını, həmçinin rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması üçün istifadə edilə bilən müxtəlif mexanizmləri müəyyən edir. İqtisadi dayanıqlılığın təmin edilməsi üçün neft sektoru ilə yanaşı qeyri-neft sektorunun da inkişafının sürətləndirilməsi, artım dinamikası eyni zamanda ölkədə təbii, maddi və əmək resurslarından düzgün şəkildə istifadə olunması vacibdir. Tədqiqatın məqsədi təbii resurslar və iqtisadi amillər nəzərə alınmaqla qeyri-neft sektorunun ixrac potensialı dərindən tədqiq edilməli, perspektiv dövrdə onun potensialı obyektiv qiymətləndirilməlidir. Ölkədə qeyri-neft sektorunun ixrac potensialının, onun rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması üçün iqtisadiyyatın diversifikasiyalaşdırılması və innovasiyalaşdırma prosesi sürətləndirilməlidir. Bütün meyarlar nəzərə alınaraq perspektiv dövr ərzində planlaşdırılmış hədəflərə nail olmaq üçün qeyri-neft sektorunun ixrac potensialı genişləndirilməli və inkişafı sürətləndirilməlidir.

Son illərdə ölkədə iqtisadiyyatın əsas hərəkətverici qüvvələrindən olan qeyri-neft sektorunun inkişafı sahəsində əsaslı nailiyyətlər əldə olunmuş, onun ümumi daxili məhsulda xüsusi çəkisi üstünlük təşkil etmişdir. Respublikamızda rəqabətqabiliyyətli və ixrac potensialı yüksək olan məhsulların istehsalı genişlənmişdir. İqtisadiyyat Nazirliyinin məlumatına görə, keçən il 2022-ci ilə